

Bloomberg Businessweek

Türkiye

24 Eylül 2017 • businessweek.com.tr

TÜSİAD'dan Daha Parlak Bir Gelecek İçin Yol Haritası

TÜSİAD Yönetim Kurulu
Başkanı Erol Bilecik,
Türkiye'nin sanayide
sınıf atlaması için neler
yapılması gerektiğini
anlatıyor s.30

FİYATI 6 TL

KKTC 7,5 TL

ISSN 1306-2387 30

9 771306 238008

TÜSİAD'dan Daha Parlak Bir Gelecek İçin Yol Haritası

Patronlar Kulübü'nün başkanı, Türkiye'nin sanayide sınıf atlaması için gerekli olan dijitalleşmede treni kaçırmadığını söylüyor. Ancak alınması gereken tedbir ve aksiyonların fazlalığına dikkat çekiyor

Alp Börü

TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Erol Bilecik, *Bloomberg Businessweek Türkiye*'ye konuştu. Bilecik, Türkiye'nin makroekonomik verilerini, AB'yle gerilen ve hatta kopma noktasına gelen ilişkileri, Endüstri 4.0 hakkında görüşlerini ve tavsiye niteliğindeki eleştirilerini paylaştı.

Türkiye'nin makroekonomik göstergelerini nasıl okuyorsunuz? İkinci çeyrek büyüme oranı geçtiğimiz günlerde açıklandı.

Türkiye ekonomisi ikinci çeyrekte yüzde 5,1 büyümüş gözüküyor. İlk çeyreği de aldığımızda yüzde 5'lik bir büyümenin yakalandığını görüyoruz. Biz buna sadece büyümeyi ifade eden bir rakam olarak baktığımızda son derece başarılı. Şüphesiz, rakamsal olarak bundan memnuniyet duyuyoruz ama zaman zaman ekonomik göstergelerin toplamına bakıldığında, sadece rakam olarak değil, gelişmelerin tamamına, alt kırılımlarına daha dikkatli bakmamız gerekiyor. Türkiye gibi ekonomisi büyük ölçeğe ulaşmış ülkelerde alt kırılımların sürdürülebilir olması da büyüme rakamlarından biraz daha etkili bir hale gelebiliyor. Kaliteli ve sürdürülebilir büyüme, bu işin sanki olmazsa olmazı. Bunun biraz daha detayına baktığımızda, aşağı yukarı büyümenin gelmiş olduğu noktalardan bir tanesi, Avrupa Birliği (AB) ülkelerine yapılan ihracatın çok önemli bir katkısı olduğunu görüyoruz. Şöyle bir hesap çıkıyor: AB ülkelerine yapılan ihracat olmasa, toplam büyümede yüzde 5,1'i değil, şu anda yüzde 3'ü konuşacaktık; yani neredeyse yüzde 40'lık bir eksilme olurdu. Buradan da almamız gereken mesaj şu: En büyük ihraç pazarımız olan AB'nin Türkiye ekonomisi için ne kadar da önemli ve hassas olduğunun bir kez daha altını çizmemiz gerekir.

Alt kırılımlara baktığımızda, önümüze çıkan enteresan noktalar var: Güçlü tüketim ve yatırım harcamalarında önemli bir artış gördük. Ancak bu artışa baktığımızda, uzun çeyreklerdir süregelen gayrimenkul yatırımlarının önemli payı olduğunu görüyoruz. Gayrimenkul yatırımları yılın ilk yarısında yüzde 20 civarında bir artış gösterdi; ikinci çeyrekte bu oran bir miktar daha yukarıda, yüzde 25 civarında. Sürdürülebilirlik ve kaliteli büyüme açısından eleştiriye maruz kalılabilecek durumlardan bir tanesi. Bir yandan da büyümeyi sürükleyen noktalardan biri elbette. Çok daha önemli olan bir nokta daha var: Makine teçhizat yatırımları kalemi. Ekonomist arkadaşların daha dikkatli baktığı bir nokta bu: Bu kalemden son dört çeyrektir bir azalma görüyoruz. İhracatta artış var; büyümenin neredeyse yüzde 40'ını oluşturuyor, fakat üretim kapasitemizi ve verimliliğimizi artırabilecek yatırımlardaki düşüş, bizi biraz kaygılandırıyor. Bu konuya daha fazla odaklanmamız gerekiyor. Sürdürülebilir büyümenin daha fazla öncelik kazanması gerekiyor.

İş dünyasındaki büyük resme bakmakta da fayda var. Yatırımların düşük seyri, yatırım ortamlarının iyileştirilmesi veya bu konudaki soruların daha fazla ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. İş dünyasına baktığımızda, özellikle sanayi yatırımları başta olmak üzere hep uzun vadeli, minimum 5-10 yıllık perspektife ihtiyacı var yatırımcının. Son yıllarda art arda gelen seçimler ve referandum süreci öncesinde ve sonrasında önemli bir kutuplaşmanın gerçekleşmesi, özellikle iş dünyası için bir hayli yorgunluk yaratmış vaziyette. Yorgunluktan kastım da şu: İş dünyasının yatırım yapma motivasyonu bir

"AB ülkelerine yapılan ihracat olmasa, toplam büyüme olarak yüzde 5,1 değil, şu anda yüzde 3'ü konuşacaktık; yani neredeyse yüzde 40'lık bir eksilme olurdu"

miktar düşüyor. Şüphesiz bunun geçeceğini düşünüyoruz ama büyüme sonuçlarında bu konunun da iyice analiz edilmesi gerekir.

Neler yapılmalı bu konularda?

Biz TÜSİAD olarak 16 Nisan 17.00 itibarıyla, yani referandum sonuçları belli olmadan önce, Türkiye için reform ve birlik zamanı başlıklı bir basın bülteni göndermiştik. Bu basın bülteni neredeyse bir yol haritası oldu; paylaşmak isterim: Şu ana kadar alınan bütün ekonomik tedbirler büyümeyi artırdı. Birçok yerde, özellikle orta boy ve altındaki şirketler için de can suyu niteliğinde, önemli kararların alındığı bir süreç yaşandı. Ekonominin rekabet gücünü artırıcı bütün eğilimleri göz önüne alınarak, ne yapıp edip yatırımların daha fazla canlanacağı, yatırım motivasyonunun daha fazla artacağı bir iklime götürmek gerekir. Böylece daha kaliteli ve sürdürülebilir bir büyüme ortaya çıkabilir. İş dünyasının uzun dönemdir beklediği yapısal reformlar bu işin hayati bir noktası. Türkiye'yi yeniden, sadece Türk iş dünyası için değil, global perspektifte bir cazibe merkezine çevirmemiz gerekir. Hem kalıcı yatırımların hem de paranın daha fazla aktığı, sermayeden daha fazla payını alan bir ülke olması gerekir. Makroekonomik istikrara baktığınız zaman, finans maliyetlerinin düşük olması çok önemli. Hükümetin de gündeminde olduğunu biliyoruz fakat bu ortamın sağlanması gerekliliğine fazlasıyla inanıyoruz.

Biraz da enflasyon konusuna değinmek isterim: Eğer bugün yüksek finans maliyetleri varsa, bunun altında yatan tek bir gerçek var: Enflasyon. Aşağı yukarı tek haneyi yakaladık enflasyonda fakat dizginleyemedik; hemen çift hanelere çıkma gibi bir eğilim gösteriyor. Enflasyonda tek hane, yüzde 5 ve altında seyretmesi gerekir. Sermaye piyasalarının gelişimine en büyük engellerden bir tanesi. Bu da finansman araçlarının çeşitlenmemesine neden oluyor. Enflasyonun yüzde 5 ve altında seyrettiği bir ülke düşünün, bu yapıyla beraber faiz oranlarının tek haneye düşeceği bir ülke konumuna geliriz.

İş dünyasında, Kredi Garanti Fonu'nun (KGF) günü kurtaran ve sürdürülebilirlikten uzak bir hamle olduğu konuşuluyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

KOBİ'ler zor günler geçirirken önemli ve yardımcı bir adım oldu. Ama nihayetinde baktığınız zaman bu, sürdürülebilir bir yapı olmaktan uzak. Acaba kamu maliyesi disiplini bir bozulma olabilir mi? Şu ana kadar bir bozulma görmedik, altını çizelim. Fakat bu ve buna benzer araçları çok fazla kullandığınız zaman disiplinin bozulma ihtimali de var.

Uzun vadeli perspektifte, Türkiye sanayisini bir sınıf daha atlama yolunda nasıl adımlar atılmalı? Ne yapmamız gerekiyor?

İçinde bulunduğumuz çağa birden farklı isim koyabiliriz ama

şimdilik isterseniz 'dijital çağdan' bahsedelim. Bunun en önemli dinamosu, sanayi sektörü. Son derece gelişmiş ülkeler bile, kendi sanayi politikalarını tekrar tekrar gözden geçiriyor. Gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelerden bahsetmiyorum, gelişmiş ekonomiler bile Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'daki sanayinin payını daha fazla artırmak için neler yapılabileceği konusunda muazzam bir efor ve yarış içinde. 2017'nin ikinci çeyreğindeki rakamlara baktığımızda, bir önceki yıla kıyasla sanayi sektörünün yüzde 6,3'lük bir büyümesi var; bu, son derece olumlu. Bunun alt kırılımlarına da bakmamız gerekiyor. Bütün ekonomilerde teknoloji tabanlı olmak kaydıyla bir dönüşümün daha fazla merkeze alındığı bir ekosistemden bahsediyoruz. Her şey teknoloji tabanlı olmak zorunda; bu bir trendden öte hayatın ta kendisi olmuş vaziyette. Yüksek katma değer yaratacak tedbirler ülkemizde en fazla hayata geçmesi gereken noktalardan biri. Onuncu Kalkınma Planı'nda ortaya konan sanayi stratejisinde bu vurgunun hepsi yapılmış vaziyette. İleri teknoloji üretimin hedeflendiği ve bunun hayata geçirileceği iklim olmalı. TÜSİAD üyelerinin bu konuda aldığı pozisyonun, kattıkları değerlerin de Türkiye'nin dünya ekseninde daha rekabetçi olması yolunda uygulanması gereken tedbirler olduğunu her vesileyle anlatıyoruz. Toplam üretimimizin yüzde 72'si orta-düşük ya da düşük teknolojilerde gerçekleşen bir yapıda. Yüksek teknolojiyi barındıran üretimimizin payı ise maalesef sadece yüzde 3,2. İşgücü yetkinliklerinin ►

◀ de bu rakamlara bakılarak güncellenmesi ve yukarıya doğru çıkışın başlaması gerekiyor.

Bilgiyi ve teknolojiadaki gelişmeleri üretim süreçlerine monte ettiğiniz vakit, gelişmiş ülkelerin de rekabetçilik endeksinde son derece iyi bir konumda olduğunu görmemiz mümkün. Bütün rekabet göstergelerine bakıldığında, yıkıcı inovasyona ihtiyaç var. Bunu yapan orta ya da büyük ölçekli ekonomilerin fark etmeksizin, başka bir pozitif iklime doğru gittiklerini çok net görüyoruz. Yıkıcı inovasyonun bugünden yarına gerçekleşeceğini söylemiyoruz fakat bunun temellerinin atılması gerektiğine fazlasıyla inanıyoruz.

Sanayide bir üst sınıfa çıkmak için birkaç maddeyi de sıralamak gerekir: Üretim ekosistemine entegre edilebilecek teknolojiyi, ülkemizde geliştirmek için Ar-Ge yolunda özel sektörü teşvik edebilecek kamu politikalarının ve düzenlemelerin mutlaka yapılması gerekiyor.

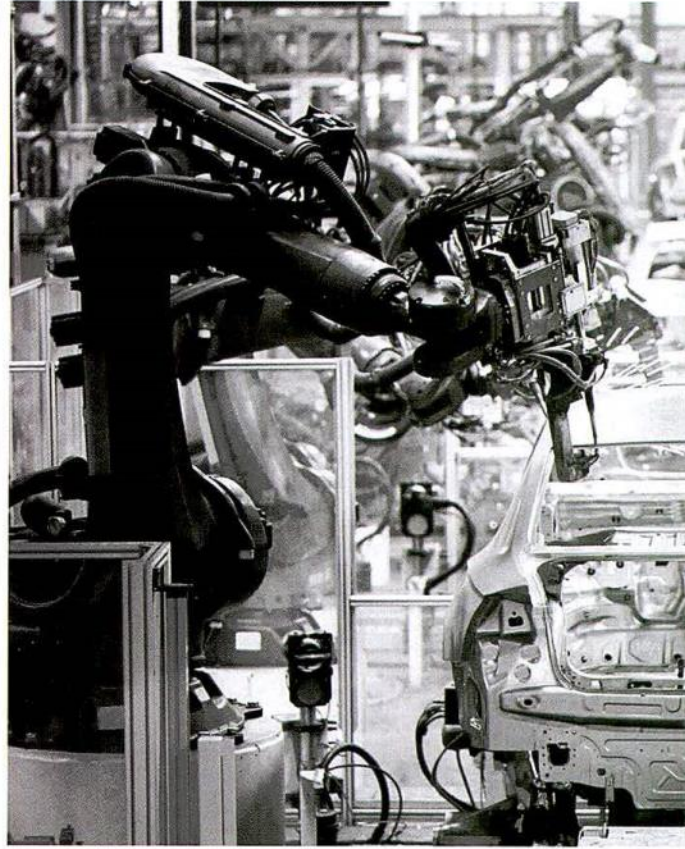
Özel sektörde Ar-Ge'nin payının yukarı çıkması için kamu politikaları çok önemli ama bunun aynı zamanda insan boyutu var. İnsan yetkinliklerinin daha yukarılara çekebilmek için eğitim politikası ve dolayısıyla bunun için de sanayi ve akademi iş birliğini her zamankinden daha da fazla önemsiyoruz. Bu, yıllardır konuşulur ama içinde bulunduğumuz dönem inanır çok daha önemli. Dolayısıyla bu sanayi ve akademi etkileşimini daha fazla güçlendirerek, uzun vadeli stratejik istihdam politikaları da ortaya çıkarmak gerekiyor. Gelişmiş ekonomilerde üniversitenin eğitim akışını neredeyse sanayiciler, iş dünyası yönlendiriyor. Orada pratikteki ihtiyaç nedir, yetişen öğrencinin programı nedir? Burada muazzam bir eşleşme gerekiyor.

Keza OECD'nin eğitim araştırması PISA sonuçlarını da TÜSİAD merkezinde dinlemiştik. Bildiğiniz üzere Türkiye'nin skorları hiç de parlak değil.

Biraz yüzleşmeyi sevmemiz gerekiyor. Negatif sonuçlara daha az bakma eğilimimiz var. Bana kalırsa tam tersini yapmamız lazım. Sivil toplum kuruluşlarının bunu daha fazla dillendirmesi ve karar alıcıların da bununla yüzleşip, "Bunu tekrardan nasıl yukarı çekeriz?" diye düşünmesi gerekir. Uzun vadeli baktığımızda teknolojiyle bütünleşen, fen, matematik ve bilimle yoğrulmuş, A'dan Z'ye dönüştürecek bir yapının eğitim müfredatında olması gerek.

Türkiye, dijital dönüşümde treni kaçırdı mı?

Dördüncü Sanayi Devrimi'nin mihenk taşı uygulaması var: dijital teknolojiler. Verinin daha fazla kullanıldığı ve verimliliği artıran bir yapı. Değer zincirinin tamamında en ileri seviyesinde kullanılmasını gerekli kılıyor. Bu dönüşümün gerçek anlamda mümkün olabileceğini unutmamak gerekiyor. Bir tanesi teçhizatın kendisi, ikincisi bu teçhizatların birbiriyle konuşmasını sağlayan yazılım. Dünyadaki her ülke için, bütün üretim tabelalarını değiştirebilecek bir dönüşümden bahsediyoruz. Dijital dönüşümü gerçekleştiren sanayiye baktığımızda, üretim sürecinin kısalacağını görüyoruz çok net bir şekilde. Bir yandan da üretim miktarında ve kalitede artış da söz konusu. Biz Türkiye olarak tam bir yol ayrımındayız. Gelişmiş ülkeler, üretim yatırımlarını teknolojik üstünlüklerini kullanarak geniş bir ölçekte dünyaya yaymaya çalışıyor; fiyatlamayı da buna göre yapıyorlar. Hareketlenmiş bu treni bir an önce yakalamak veya da gerçekten oyun dışında kalmak, ki bu bizim katlanabileceğimiz bir durum değil; yakalamaktan başka bir yolumuz yok.

Dijitalleşme trenini yakalamak yolunda neler yapmamız gerekiyor? Avantajlarımız yok mu?

Türkiye'nin eşsiz bir coğrafi konumu var mı? Var. Türkiye'de işgücü maliyeti düşük mü? Evet, düşük. Bu iki ögeyi biz uzun yıllar Türkiye'nin bir avantajı olarak ortaya koyduk ve pazarlamasını yaptık. Ama geldiğimiz bu dijital çağda, buna Endüstri 4.0 da diyebiliriz, 2000'ler öncesi saydığımız bu iki öge artık yeterli değil. Gelişmiş ekonomiler artık üretimi kendi ülkelerine çekmeye çalışıyorlar. Çünkü, Dördüncü Sanayi Devrimi'yle birlikte "ışksız fabrikalar" döneminin, yani işgücü faktörünün son derece minimuma indiği bir ortamla karşı karşıyayız. Düşük işgücü maliyetlerinin ötesine geçmiş vaziyetler. Biz iyi bir farkındalık yarattık ama buna yönelik tedbirlerin de hızlanarak alınması gerekir. Burada neyi kastediyoruz? 11. Kalkınma Planı'nı hatırlamakta fayda var; bunu içerisinde yer alan sanayi stratejisi son derece olumluydu ama bunu artık günümüzün koşullarına göre revize etmemiz gerekiyor. TÜSİAD olarak bunu uzun yıllardır gündeme getiriyoruz: Sanayide dijital dönüşümün yetkinliğinin belirlenmesi önemli; rekabet gücümüzün yüksek olduğu alanları yol haritası olarak koymamız gerekir.

Gelişmekte olan ekonomilerle rekabette, Batı'yla, bilhassa AB'yle ilişkileri nasıl görüyorsunuz?

2002-2011 yılları arasındaki AB üyelik hedefi ve bunun bize yarattığı süreç, bize kalırsa en itici güç olmuştur. Bu sadece ekonomik anlamda değil hem demokratik hem de sosyal

“Makine
teçhizat
yatırımlarında
son dört
çeyrektir
bir azalma
var; bu, bizi
kaygılandırıyor”

35

kazanımlarımız anlamında da böyle olmuştur. Fakat 2017 Eylül döneminde, bu sürecin önemli bir boyutta tıkanmasının ve reformların bir bölümünde geriye gidişin yaşanmasının olumsuz etkilerini hep beraber yaşıyoruz. Tabii meseleyle sadece Avrupa yönünden değil, Türkiye yönünden de bakmamız gerekiyor. Üyelik sürecinde muhtelif ülkelerden kaynaklanan, teşvik edici bir rolden uzak, ötelemeye çalışan pozisyonları görüyoruz. Ama aynı zamanda demokrasi konusunda, hukuk devleti olma konusunda ve özellikle OHAL'in uygulanmasıyla ilgili alanlarda acaba üzerimize düşen görevleri yaptık mı yoksa eksik kaldığımız noktalar çok mu diye kendimizi sorgulamamız gerekir. Bir tarafta bizi teşvik eden değil ötelemeye çalışan bir anlayış var. Ama diğer tarafta da bu anlayışı acaba sevk ediyor mu? Bizim üstümüze düşen ama eksik bıraktığımız konular var mı, demokrasi ve özellikle OHAL uygulamasındaki alanlarda biraz da kendimize bakmamız, bu konularda ne yapmamız gerektiğini hatırlamamız şart.

Avrupa Parlamentosu'nun bir tavsiye kararı var; her ne kadar tam bağlayıcılığı olmasa da... Almanya'nın siyasi liderlerinin son dönemde dile getirdiği negatif söylemler, üyelik sürecinin ve müzakerelerin askıya alınması ya da dondurulması, bu sorunun çözümü için kesinlikle olacak şeyler değil. Bu, çift taraflı bir konu. Bugün bir menfaat varsa iki tarafın da menfaatine bakmak gerekir. Müzakereler fiilen donmuş vaziyette. Bugün tekrar açılması için, sorunlu alanların işaret edildiği, 23 ve 24 no.lu başlıkların açılması ve bu alanlarda

ilerlemenin teşvik edilmesi bizim için çok kritik.

AB'yle ilişkilerde bizim için hedef diyalogun artması, iş birliklerinin yukarı çıkması vesaire bunların hepsi önemli ama bizim bu müzakerelerde ne yapıp ne edip tam üyelik perspektifini elden bırakmamamız gerekiyor. Vize serbestisi ve göç konuları da bu çerçevede ele alınmalı.

AB'yle gerilen ilişkiler nedeniyle Gümrük Birliği'nin güncellenmemesi de söz konusu...

Özellikle Almanya ile yaşanan gerilim, Gümrük Birliği ve mali yardımların kesilmesi noktasında son derece olumsuz etkiler doğurdu. Söylem ve eylem tarzımızın hiçbir hamasete yer vermeyen, daha reel politikalar ortaya koyan şekilde bir miktar değişmesi gerekiyor. Özellikle Gümrük Birliği güncelleme süreci odaklı, ön reformlara da ihtiyacımız var. Gümrük Birliği süreciyle beraber rekabette, sosyal politikalarda, kamu alımlarında bu başlıkların açılması ve AB'yle entegrasyon sürecinin canlandırılması önümüzdeki dönemlerde en fazla konuşacağımız konular içerisinde yer alacak. Burada kaybedilen zamanın maliyeti çok yüksek. İhracat kalemleri büyümemizin yüzde 40'ını teşkil ediyor ve bunun da çok büyük bir kısmı AB üye ülkelere yapılan işlerden kaynaklanıyor. TÜSİAD'ın zaman zaman daha fazla dile getirdiği bir nokta var: AB, merkezinde para birliği olan bir çemberli yapıya doğru gidiyor. Parasal birlik çerçevesinde olmasak bile bu çemberde kendimize yer bulmamız son derece uygun gibi gözüküyor. **B**